

De rapportage in uitvoering van art. 17 van de Habitatrictlijn en art. 12 van de Vogelrichtlijn

De rapportage in uitvoering van art. 17 van de Habitatrictlijn en art. 12 van de Vogelrichtlijn

Datum van goedkeuring	20 november 2014
Volgnummer	2014 36
Coördinator + e-mailadres	Kathleen Quick, kathleen.quick@minaraad.be
Co-auteur + e-mailadres	Jan Verheeke, jan.verheeke@minaraad.be

Inhoud

Krachtlijnen	3
Procesbeschrijving	5
Dossierbeschrijving	6
Vaststellingen en appreciatie.....	8
1 Verschillen tussen HR- en VR-rapport.....	8
2 Volledigheid van het voorgelegde dossier.....	8
3 Reproduceerbaarheid van de toepassing van de criteriaset	9
4 Het criterium "kwaliteit".....	11
Aanbevelingen	13
5 Aanbevelingen inzake de rapportage	13
6 Aanbevelingen inzake de monitoring	13
7 Aanbevelingen m.b.t. het instandhoudingsbeleid.....	15
8 Aanbevelingen m.b.t. transparantie, communicatie en overleg.....	17
Referentielijst.....	19

Krachtlijnen

De Minaraad doet in het kader van de adviesvraag over het instandhoudingsbeleid voor de habitats en soorten van Europees belang verschillende aanbevelingen inzake vier thema's (de rapportage, de monitoring, het instandhoudingsbeleid en transparantie, communicatie en overleg).

Wat betreft de rapportage wijst de Minaraad op het belang van het behouden van vergelijkbaarheid tussen de verschillende rapportagejaren om te kunnen nagaan of er vooruitgang wordt geboekt wat betreft het streven naar het behalen van een gunstige staat van instandhouding. Ook bij wijzigingen door bijvoorbeeld veranderde wetenschappelijke inzichten moet de rapporteringmethodiek toelaten om de komende rapportage van 2019 te vergelijken met die van 2013.

De Minaraad hecht daarnaast ook belang aan het voorzien van een goede monitoring. Daarbij is niet alleen het gestandaardiseerd verzamelen van de gegevens van belang, maar ook de statistische analyse ervan. Wat betreft de monitoring van habitats en de opvolging van beheerplannen vraagt de Minaraad om er zoveel mogelijk voor te zorgen dat er een gestructureerd verband zou komen tussen de beheerevaluatie en de monitoring op Vlaams niveau. De Minaraad wees immers in zijn advies over de "instrumentenmix", dd. 25 oktober 2012, op het belang van monitoringsgegevens om de Managementplannen te kunnen opvolgen en bijstellen.

Wat betreft de input van vrijwilligers, steunt de Minaraad de voorstellen die het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (hierna INBO) heeft uitgewerkt inzake de monitoring van soorten. De Minaraad moedigt het idee aan om hierbij maximaal samen te werken met vrijwilligers van verschillende types verenigingen, zowel vanuit kostenefficiëntie als vanuit draagvlak. De Minaraad wijst hierbij tevens op het belang van voldoende kwaliteitscontrole hierop vanuit INBO.

Wat betreft het instandhoudingsbeleid zal er in de komende zes jaren betekenisvolle vooruitgang moeten worden geboekt, op basis van maatregelen die effectief iets bijdragen. Dit zal in belangrijke mate afhangen van de beschikbare middelen. De Minaraad pleit er dan ook voor om de nodige budgetten te voorzien zodat er snel acties op het terrein genomen zullen kunnen worden.

De Minaraad hecht veel belang aan transparantie, overleg en communicatie doorheen het hele proces en beveelt aan om hiermee rekening te houden bij toekomstige beslissingen inzake de monitoring-, verwerkings- en rapportageprocessen. De Minaraad vraagt daarbij ook blijvende aandacht voor het correct informeren van de betrokkenen en getroffen en over de manier

waarop de specifieke instandhoudingsdoelstellingen tot stand zijn gekomen en hoe ze worden opgevolgd (transparantie over de monitoringsstrategie).

Wat betreft het gebruik van de LSVI-tabellen is er momenteel heel wat discussie en werd tijdens verschillende overlegmomenten gevraagd om een update en bijstelling ervan. De Minaraad beveelt daarbij aan om naast het werken met een wetenschappelijke toetsingscommissie, dit proces en de resultaten ervan ook te bespreken in een wetenschappelijke begeleidingscommissie, zodat hierover extra dialoog en overleg kan plaatsvinden. Aangezien de Natura 2000 gebieden en de gunstige staat van instandhouding en de monitoring ervan, ook de komende jaren van belang zullen zijn in het kader van de opmaak van de managementsplannen en het Vlaamse natuurbeleid, zal deze aanpak leiden tot een beter begrip en een groter maatschappelijk draagvlak.

Procesbeschrijving

Datum adviesvraag	3 april 2014
Naam adviesvrager + functie	Mevr. Joke Schauvliege,
Rechtsgrond van de adviesvraag	Art. 12, §1, van het Besluit van de Vlaamse regering van 3 april 2009 betreffende de aanwijzing van speciale beschermingszones en de vaststelling van instandhoudingsdoelstellingen.
Adviestermijn	Onbepaald.
Samenwerking	NVT.
Overlegcommissie	Permanente Werkcommissie Natuurbeleid.
Vergaderingen: soort + datum	De in de context van de Minaraad gezette processtappen zijn: (1) ontvangst van de adviesvraag op 3 april 2014; (2) toelichting door delegatie van het INBO op 9 mei 2014; (3) tweede toelichting door INBO-delegatie op 5 juni 2014; (4) discussie op de Permanente Werkcommissie Natuurbeleid van 6 juni; (5) schriftelijke input bij het eerste adviesontwerp tot 27 juni; (6) nieuwe discussie op de P.W.C. van 1 juli; (7) omzetting van het tot dusverre opgemaakte briefadvies naar een gewoon advies; (8) discussie op de P.W.C. van 29 augustus; (9) schriftelijke procedure van 22 tot 26 september; (10) discussie in de vergadering van de Werkcommissie Open Ruimte van 9 oktober; (11) schriftelijke procedure van 23 tot 30 oktober; (12) discussie in de vergadering van de Werkcommissie Open Ruimte van 6 november.

De Minaraad wenst het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek te bedanken voor de verleende toelichtingen en wetenschappelijke ondersteuning in verband met de opmaak van dit advies.

Dossierbeschrijving

- [1] **Rechtsgrond van de voorgelegde verslagen.** De voor advies voorgelegde verslagen vinden hun rechtsgrond in de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn. Artikel 17 van de Habitatrichtlijn bepaalt dat de lidstaten om de zes jaar een verslag moeten opmaken over "*de toepassing van de in het kader van deze richtlijn genomen maatregelen*", meer concreet "*informatie over de in artikel 6, lid 1, bedoelde instandhoudingsmaatregelen (voor de Speciale beschermingszones), alsmede een beoordeling van het effect van die maatregelen op de staat van instandhouding van de typen natuurlijke habitats van bijlage I en de soorten van bijlage II en de voornaamste resultaten van het in artikel 11 bedoelde toezicht*". Artikel 12 van de Vogelrichtlijn stelt dat de lidstaten om de drie jaar een rapport moet opmaken over de nationale maatregelen die krachtens de Vogelrichtlijn getroffen zijn.
- [2] De Minaraad ontving dan ook **twee afzonderlijke rapporten**. Het eerste rapport bevat een beschrijving van de staat van instandhouding (status en reële trend¹) van de soorten en habitats uit Bijlage I voor habitattypen in Vlaanderen, en Bijlage II, IV en V voor soorten van de Habitatrichtlijn over heel (Atlantisch) Vlaanderen (Verder: "*rapport HR*")². Het tweede rapport bevat enerzijds een staat van instandhouding van de Vlaamse vogelsoorten waarvoor populatie-doelen werden geformuleerd in kader van de instandhoudingsdoelstellingen, en anderzijds een status van de zogenaamde typi-

¹ In het rapport HR wordt de staat van instandhouding voor de habitats en soorten van de Habitatrichtlijn bepaald. De Staat van Instandhouding (SVI/"*conservation status*") van een habitat of soort van de Habitatrichtlijn wordt bepaald op basis van vier criteria: areaal, oppervlakte, kwaliteit en toekomstperspectief. Voor elk van deze criteria worden twee zaken bepaald: de afstand tot een referentiewaarde (status) en de werkelijke trend. Een lidstaat kan binnen een wetenschappelijk verantwoorde bandbreedte vrij bepalen op welke wijze het deze criteria implementeert. Het aspect van toegepaste implementatie kan dus verschillen tussen de lidstaten. Het afwegingskader voor het beoordelen van de globale staat van instandhouding (i.c. krijgt het criteria de label gunstig (FV), matig ongunstig (U1) of zeer ongunstig (U2)) werd vastgelegd door Europa en is bijgevolg hetzelfde voor alle lidstaten. In deze afweging wordt zowel de status als de trend meegenomen. Nadat voor elk criteria bepaald is wat de staat van instandhouding is, wordt een globale beoordeling gemaakt volgens volgende principes: (1) de habitat of soort krijgt de status gunstig als alle parameters gunstig zijn of drie gunstig en één onbekend, (2) de habitat of soort krijgt de status matig ongunstig als één of meer criteria matig ongunstig zijn maar geen zeer ongunstig en (3) de habitat en soort krijgt de beoordeling zeer ongunstig als één of meer criteria zeer ongunstig zijn.

² Louette, G., Adriaens, D., De Knijf, G. & D. Paelinckx (2013). Staat van instandhouding (status en trends) habitattypen en soorten van de habitatrichtlijn (2007-2012). Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2013 (INBO.R.2013.23). Instituut voor Natuur en Bosonderzoek, Brussel.

sche vogelsoorten van de verschillende Natura2000-habitattypes (verder: "*rapport VR*")³.

³ Anselin, A., Devos, K., Vermeersch, G., Stienen, E., & T. Onkelinx (2013). Toelichting bij het opstellen van de rapportage in het kader van artikel 12 van de Vogelrichtlijn en status van vogelsoorten met instandhoudings-populatiedoelen en van typische vogelsoorten van Natura2000 habitattypes. Instituut voor Natuurbehoud, INBO

Vaststellingen en appreciatie

1 Verschillen tussen HR- en VR-rapport

[1] **Belangrijke verschillen tussen het Rapport HR en het Rapport VR.**

Het rapport in uitvoering van de Habitatrichtlijn is een samenvattend rapport van de data (staat van instandhouding van de habitats en soorten van de habitatrichtlijn) die werden doorgegeven aan Europa. Het rapport in uitvoering van de Vogelrichtlijn behelst een toelichting die werd gevraagd door het Agentschap voor Natuur en Bos (hierna ANB). Deze toelichting bevat niet enkel een samenvatting van de gevraagde Europese gegevens (populatiegrootte, populatietrend, trend van areaal en verspreiding), maar ook een de status van de vogelsoorten, zoals gevraagd door ANB.

- Voor de habitats en soorten van de Habitatrichtlijn wordt aldus in het voorgelegde rapport voor elke soort een staat van instandhouding bepaald en wordt deze wordt vergeleken met de staat van instandhouding zoals beschreven de vorige rapportageperiode. Deze vergelijking gebeurt niet voor de vogelsoorten uit het rapport met betrekking tot de vogelrichtlijn, wat ook niet hoefde, gezien de gewijzigde *format*.⁴
- Daarnaast is in het rapport in uitvoering van de Vogelrichtlijn geen opdeling in biogeografische regio's gebeurd (conform Europese richtlijnen), terwijl de rapportage in uitvoering van de Habitatrichtlijn enkel van toepassing is op Atlantisch Vlaanderen.
- Tot slot, wordt er in het rapport in uitvoering van de Vogelrichtlijn niet enkel gerapporteerd over de vogels uit bijlage 1 van de Vogelrichtlijn, maar over alle regelmatig broedende, en een aantal niet-broedende, doortrekkende en overwinterende vogelsoorten.

2 Volledigheid van het voorgelegde dossier

[2] **Rapportering inzake genomen maatregelen ontbreekt.** De Minaraad stelt vast dat de voorgelegde rapporten van het INBO weliswaar heel wat elementen bevatten inzake de rapportage aan de EU, maar dat deze toch niet de volledige gegevens omvatten die aan de EU werden bezorgd of moesten worden bezorgd. Alle aan de EU overgemaakte gegevens, ook deze in verband met de maatregelen, kunnen, evenwel slechts op een ver-

⁴ VR-rapport, p. 4: "Er moet geen vergelijking gemaakt worden van de categorie 'staat van instandhouding' met een vorige rapporteringsperiode, gezien het nieuwe formaat niet vergelijkbaar is met het vroegere beperke formaat".

snipperde wijze, teruggevonden worden op de betrokken websites van de EU⁵.

Het resultaat is dat het voor de Minaraad niet mogelijk is om uit de voor advies voorgelegde rapportering af te leiden welke nu de verslaggeving is geweest inzake "de toepassing van de in het kader van deze richtlijn genomen maatregelen", t.t.z. welke "informatie" er aan de Europese Commissie aangeboden werd "over de in artikel 6, lid 1, bedoelde instandhoudingsmaatregelen (voor de Speciale beschermingszones), alsmede een beoordeling van het effect van die maatregelen".

- [3] **Wat betreft een aantal overwinterende watervogels** stelt de Minaraad vast dat in het overgemaakte rapport van het INBO INBO, 2013, XXX inzake de rapportage in het kader artikel 12 van de vogelrichtlijn geen gegevens opgenomen werden in verband met de trend op lange termijn (1980-heden), ondanks het feit dat dit eveneens behoort tot de aan te leveren informatie. Het is volgens de Minaraad noodzakelijk om een volledig beeld, inclusief deze lange termijn trend, op te nemen de rapporten.

3 Reproduceerbaarheid van de toepassing van de criteriaset

- [4] **Transparantie met betrekking tot de gehanteerde methode en data.** Een volgende vaststelling is dat de omschrijving van de gebruikte implementatiemethode, evenals de gehanteerde datasets, niet altijd afdoende transparant of eenduidig zijn om een vergelijkbaar rapport opnieuw te kunnen produceren.

Weliswaar geeft het Rapport HR in de tabellen 2 (inzake habitattypes) en 10 (inzake soorten) het vastgelegde Europese afwegingskader aan: de beoordeling van de habitattypen inzake de criteria Areaal, Oppervlakte, Kwaliteit en Toekomstperspectieven en de beoordeling van soorten inzake de criteria Areaal, Populatie, Leefgebied en Toekomstperspectief. De wijze waarop die criteria in Vlaanderen wordt geïmplementeerd, wordt daarna in de navolgende tekstdelen beknopt omschreven⁶. In het Rapport VR is er een beschrijving van "materiaal en methode", die weergeeft hoe de "popu-

⁵ De verslagen aan de Europese Commissie kunnen bekeken worden via de volgende links: Habitatrichtlijn: <http://bd.eionet.europa.eu/article17/reports2012/>; de info is beschikbaar per soortengroep en per habitatype. Voor de Vogelrichtlijn, zie http://bd.eionet.europa.eu/activities/Reporting/Article_12/Reports_2013/Member_State_Deliveries. De links naar de verschillende documenten staan in de laatste kolom.

⁶ Rapport HR, pp. 8-33.

latieaantallen", "populatietrends", "verspreiding" en "areaaltrends" bekomen werden⁷.

- [5] **Vergelijkbaarheid tussen de verschillende rapporteringsjaren.** De Minaraad heeft akte genomen van het gegeven dat de eerste rapportage van 2007 louter op basis van wetenschappelijke bevindingen is gebeurd, terwijl er voor de rapportage voor de periode 2007-2013 ook werd rekening gehouden beleidsbeslissingen die intussen werden genomen. Deze beslissingen omvatten hoofdzakelijk de vaststelling van de G-IHD en de doorvertaling hiervan in de S-IHD rapporten en dito besluiten.

De Minaraad stelt bovendien vast dat de voorgelegde rapportering ook (deels) anders is dan de vorige doordat de wetenschappelijke kennis toegenomen is, er concrete beleidsdoelen werden geformuleerd met bijhorend implementatietraject in het kader van de specifieke instandhoudingsdoelstellingen, en de implementatiewijze voor het bepalen van de SVI werd verfijnd en aangepast (deels ingevolge aangepaste richtlijnen vanwege de Europese Commissie en deels vanwege initiatieven op Vlaams niveau). De toepassing van dit voortschrijdend inzicht maakt dat een vergelijking van de staat van instandhouding met vorige rapportageperiode moeilijk is en met enige voorzichtigheid dient te gebeuren.

Deze vaststellingen werpen een ander licht op de vergelijkbaarheid van de resultaten van de rapporteringen van 2007 en nu. De Minaraad noteert dat er, voor de habitattypes en de habitatrichtlijnsoorten, een vergelijking wordt gemaakt met de vorige rapportage op het niveau van de resultaten⁸. Er worden echter geen vergelijkingen gemaakt wat betreft de vogelsoorten van de Vogelrichtlijn, dit was, gezien de gewijzigde *format*, ook niet ge-

⁷ Rapport VR, pp. 6-11.

⁸ Rapport HR, p. 36-37: "*Als we de resultaten van de rapportage 2013 vergelijken met de rapportage 2007 blijkt dat de toestand van heel wat meer soorten als zeer ongunstig werd beoordeeld. Dit is voor een groot deel te wijten aan de afname van het aantal soorten die in 2007 werden beoordeeld als onbekend (n=13) naar 6 in 2013 (Figuur 4). [...] De afname van het aantal soorten die globaal gunstig scoren is hoofdzakelijk te wijten aan veranderingen binnen de groep van de vleermuizen. Van de huidige lijst van vleermuissoorten, werden in 2007 drie soorten op zich niet beoordeeld maar enkel het 'soortcomplex' waartoe ze behoorden. Dit betrof drie zeldzame soorten (Brandt's vleermuis, Ruige dwergvleermuis en Grijze grootoorvleermuis) die werden meegenomen met drie zeer algemene soorten (Baard vleermuis, Gewone dwergvleermuis en Gewone grootoorvleermuis resp.) en zodoende als gunstig werden gescoord. De EC stelt nu evenwel dat ze afzonderlijk beoordeeld moeten worden [...] Wanneer enkel de globale trend beschouwd wordt, zijn er behalve de 9 soorten die nu een gunstige staat van instandhouding hebben (= FV), 7 soorten stabiel gebleven, 14 soorten vooruitgegaan en 17 soorten achteruit. Deze achteruitgang van 17 soorten tussen beide rapportageperioden is te wijten aan een effectieve achteruitgang op het terrein.*"

vraagd door de EC⁹. Evenmin wordt er een systematische relatie gelegd tussen rapporteringsjaar 2007 en rapporteringsjaar 2013, wat betreft de beschikbaarheid en kwaliteit van de beschikbare data, de wijzigingen inzake rapportagerichtlijnen op Europees niveau en de wijzigingen op Vlaams niveau gekozen of gehanteerde implementatiemethodes. In het HR-rapport wordt wel vermeld dat er op verschillende vlakken wijzigingen werden doorgevoerd (zoals bijvoorbeeld de door de EC gewijzigde methode), maar er wordt niet gedetailleerd op ingegaan. Op p. 34 (habitatrichtlijntypes) en p. 36-37 (habitatrichtlijnsoorten) worden de verschillen in staat van instandhouding tussen de vorige en huidige rapportage kort gedomd. Tot slot blijft onduidelijk wat de conclusies van de rapportage zouden geweest zijn bij continuering van de toegepaste implementatiemethode van 2007. Dit alles maakt dat de vergelijkbaarheid van de resultaten in het gedrang komt.

- [6] **Verschillen tussen de E.U.-methode en de G-I.H.D.-methode.** Aanluitend hierbij merkt de Minaraad op dat de rapportageverplichtingen aan de EU op een andere wijze zijn opgevat dan de gehanteerde werkwijze tot vaststelling van de G-IHD. Voor de rapportage aan de EU moeten de verschillende criteria afzonderlijk worden beschouwd, en moet elk van de criteria naar een gunstige toestand evalueren. De criteria staan volledig los van elkaar. Bij de vaststelling van de G-IHD werd er uitgegaan van een inwisselbaarheid tussen kwaliteit en kwantiteit (oppervlakte). Ook werden er soms ook nog andere elementen meegenomen bij de vaststelling van de G-IHD, waarvan meer details terug te vinden zijn in betrokken rapport van het INBO in voorbereiding tot het vaststellen van de G-IHD.

4 Het criterium “kwaliteit”

- [7] **Evolutie in het toepassen van het kwaliteitscriterium.** Onder meer in het licht van het voorgaande wenst de Minaraad verder in te gaan op het criterium kwaliteit. Vooreerst kan gesteld worden dat er voor dit criterium nu meer data beschikbaar zijn dan bij de vorige rapportage. In vergelijking met de rapportage van 2007 wordt bovendien een andere implementatiemethode gehanteerd. De Minaraad wil in dat kader ook aangeven dat de beoordeling van het criterium kwaliteit in het vorige rapport, van 2007, op een veel eenvoudiger wijze werd geïmplementeerd, waarbij bovendien ook werd voldaan aan het SMART-principe, conform de aanbevelingen van de Europese Commissie.

⁹ VR-rapport, p. 4: “Er moet geen vergelijking gemaakt worden van de categorie ‘staat van instandhouding’ met een vorige rapporteringsperiode, gezien het nieuwe formaat niet vergelijkbaar is met het vroegere beperke formaat”.

- [8] Bij het beoordelen of een habitat of soort in een gunstige staat van instandhouding verkeert, dienen verschillende parameters te worden gebruikt. De EC heeft daarvoor een handleiding opgesteld die door de lidstaten kan worden gebruikt. De criteria die elke lidstaat gebruikt liggen vast, maar elke lidstaat beschikt binnen een wetenschappelijk verantwoorde bandbreedte over een zekere vrijheid inzake de toepassing van de methodes voor de beoordeling.

Over de toepassing van deze methodes bestaat nog discussie, in het bijzonder over de op dit moment gehanteerde criteria voor het bepalen van een gunstige lokale staat van instandhouding (de zogenaamde LSVI-tabellen). Momenteel zijn er hierover drie documenten beschikbaar (op gebied van habitattypes¹⁰, op gebied van habitatrictlijnsoorten¹¹ en op gebied van vogelrichtlijnsoorten¹²). Al deze documenten werden in 2010 onderworpen aan een toetsing door een Wetenschappelijke Toetsingscommissie. Dit resulteerde in een lijvig document¹³ waarin kritische opmerkingen en aanbevelingen in verband met de LSVI-tabellen werden opgesteld, maar waar verder geen gevolg aan werd gegeven. Ook inzake de methodes om de beoordeling uit te voeren bij een integratie op Vlaams niveau voor de rapportage aan de EU is er discussie.

¹⁰ T'jollyn et al. (2009). Criteria voor de beoordeling van de lokale staat van instandhouding van de NATURA 2000-habitattypen, versie 2.0. Rapporten van het INBO (46). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel

¹¹ Adriaens et al. (2008). Ontwikkeling van criteria voor de beoordeling van de lokale staat van instandhouding van de habitatrictlijnsoorten. Rapporten van het INBO 2008 (35). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel

¹² Adriaens et al. (2008). Ontwikkeling van criteria voor de beoordeling van de lokale staat van instandhouding van de vogelrichtlijnsoorten. Rapporten van het INBO 2008 (36). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel

¹³ Arcadis. (2010). Wetenschappelijke Toetsingscommissie (WTC) in het kader van de S-IHD instrumenten voor de Habitat- en Vogelrichtlijn. Beoordelingsnota.

Aanbevelingen

5 Aanbevelingen inzake de rapportage

- [9] **Behouden van vergelijkbaarheid tussen de verschillende rapportages.** Om te kunnen nagaan of er vooruitgang wordt geboekt wat betreft het streven naar het behalen van een gunstige staat van instandhouding, is vergelijkbaarheid tussen de verschillende rapporteringsjaren belangrijk. Ook bij wijzingen door bijvoorbeeld veranderde wetenschappelijke inzichten (zoals de herziening van de LSVI-tabellen) moet de rapporteringmethodiek toelaten om de komende rapportage van 2019 te vergelijken met die van 2013. De Minaraad beveelt aan om dit aspect van de rapportage mee te nemen bij de opmaak van het volgende rapport.

6 Aanbevelingen inzake de monitoring

- [10] **De nood aan een structureel uitgebouwd, kwalitatieve monitoring.** Sinds 2013 is een structureel uitgebouwd monitoringssysteem op regionaal niveau (regionaal meetnet) beschikbaar voor de habitats inclusief bijhorende statistische analyses om de datakwaliteit te verbeteren. Hiervoor is o.a. de methode voor BWK strikter gemaakt en zijn er karteerprotocols opgesteld. Voor het opvolgen van de habitatkwaliteit is er een statistisch representatief net van meetlocaties uitgelegd, waar op gestandaardiseerde wijze vegetatie- en structuuroptnamen gemaakt worden. Deze meetnetten worden door de overheid opgevolgd. Ook voor de soorten zijn er striktere meetprotocols opgesteld en zijn er statische meetnetten uitgetekend voor de plaatsen waar deze soorten opgevolgd worden. De Minaraad wijst erop dat de resultaten van de monitoring niet enkel van belang zijn voor de beoordeling van de SVI en de 6-jaarlijkse rapportage, maar met de goedkeuring van de S-IHD's ook van individueel belang zijn in het kader van de vergunningsverlening. Het volgende rapport 2013-2017 zal gestoeld zijn op dit uitgebouwd monitoringssysteem, wat de kwaliteit van dit rapport zal verhogen.
- [11] **De nood aan gedegen validatie van de verkregen gegevens.** Een tweede punt in het verbeteren van de kwaliteit van de data, is de validatie. Dit is relevant, vermits er gewerkt wordt met vrijwilligers. Hiertoe is er bij het INBO een permanente kwaliteitscontrole uitgewerkt bij data die geleidelijk binnenkomen. Eén van de maatregelen is dat de gegevens pas in de databanken worden opgenomen na bevestiging en controle van twijfelachtige waarnemingen door bv. evaluatie van foto's van de waarneming. Ook bij de vrijwilligersverenigingen zelf zijn er mensen aangeduid om gegevens

die binnenkomen te testen op juistheid. Per databank zijn er wel verschillende technieken van toepassing.

De Minaraad vindt dit een goede evolutie: zonder een structureel uitgebouwde monitoring en kwaliteitscontrole kunnen immers geen betrouwbare trends vastgesteld worden. De Minaraad vraagt om het monitoringproces nog verder te verbeteren via onderstaande concrete aanbevelingen.

- [12] **Monitoring van habitats en opvolging beheerplannen.** In het Minaraad-SALV advies (14-015), over het Voorontwerpbesluit natuurbeheerplannen en erkenning van reservaten, vroegen de Raden naar een “minimumlat” inzake monitoring van de resultaatsverbintenis voor beheerplannen, namelijk een minimale zes-jaarlijkse kartering van het vegetatietype voor die stukken waar natuurstreefbeelden als doel zijn gesteld. Verder, in [38] van datzelfde advies, vroegen de Raden meer informatie over de afstemming tussen enerzijds monitoring in kader van de beheerplanning en anderzijds de monitoring op Vlaams niveau in kader van de instandhoudingsdoelstellingen.

De Minaraad herhaalt de vraag naar meer informatie en vraagt tevens om na te gaan of er vanuit de monitoring inzake de uitvoering van beheerplannen zoveel als mogelijk de benodigde input ten behoeve van de nodige Europese rapportage kan worden aangeleverd, volgens het gepaste model en *format* (= de gegevens die nodig zijn voor de rapportage).

Het beheer moet ook meer aangestuurd worden naar de EU-habitats en de beheerevaluatie in dat kader aangepast. Het is bovendien onduidelijk of er momenteel een algemeen identiek vastgelegd kader bestaat inzake de effectieve inhoud/omschrijving van de natuurstreefbeelden.

Om efficiëntiewinst te boeken, vraagt de Minaraad om er zoveel mogelijk voor te zorgen dat er een gestructureerd verband zou komen tussen de beheerevaluatie en de monitoring op Vlaams niveau. Deze link zou, voor wat monitoring in de speciale beschermingszones betreft, moeten opgenomen worden in de managementplannen. Dit verband kan gelegd worden binnen het kader van de Managementplannen Natura 2000. De Minaraad wees immers in zijn advies over de “instrumentenmix”, dd. 25 oktober 2012, op het belang van monitoringsgegevens, gevalideerd door de overheid, om die Managementplannen te kunnen opvolgen en bijstellen. Concreet moet onderzocht worden hoe INBO voor de percelen die gevat zijn onder een beheerplan type 2, 3 of 4 kan werken met een kwaliteitscontrole.

- [13] **Input van vrijwilligers bij monitoring van soorten.** Wat betreft de monitoring van soorten steunt de Minaraad de voorstellen die het INBO heeft uitgewerkt om de monitoring inzake soorten op te zetten en uit te voeren. De Minaraad moedigt het idee aan om hierbij maximaal samen te

werken met vrijwilligers (van verschillende types verenigingen), zowel vanuit kostenefficiëntie als vanuit draagvlak. De Minaraad wijst hierbij op het belang van voldoende kwaliteitscontrole vanuit INBO zodat objectieve, wetenschappelijke resultaten worden bekomen en belangenvermenging wordt vermeden.

De Minaraad heeft wel vragen bij de budgettering. Met name meent de Minaraad dat er vanuit de budgettering zou moeten blijken dat dit afdoende is voor het uitvoeren van de voorziene taken.

- [14] **Machtiging tot de activiteit van het monitoren.** De Minaraad stelt vast dat voor bijvoorbeeld voor het ringen van vogels een bepaalde "vergunning" noodzakelijk is, welke onder meer ook de kwaliteit van de monitoringsdata verzekert.

De Minaraad is van mening dat ook voor monitoring in kader van instandhoudingsdoelstellingen een machtiging vereist is tot het doen van waarnemingen, hetgeen gecoördineerd kan worden door het ANB. Dit moet zorgen voor een betere kwaliteit en consistentie. Indien ook de karteerders in het kader van de beheerplanning extra vorming krijgen, kan dit volgens de Minaraad een belangrijke efficiëntiewinst met zich mee brengen¹⁴.

- [15] **Monitoring op private terreinen.** De monitoring in kader van instandhoudingsdoelstellingen zal ook moeten plaatsvinden op private terreinen. De Minaraad beveelt aan dat ANB en/of INBO hiervoor afstemt met het middenveld, zoals eigenaars-, bosbeheerders- en landbouworganisaties, bosgroepen, wildbeheereenheden, ... voor het maken van optimale afspraken omtrent toelatingen, kennisgeving aan terreineigenaars of –gebruikers,

7 Aanbevelingen m.b.t. het instandhoudingsbeleid

- [16] **In de komende zes jaar stappen vooruit te zetten inzake habitats.** De staat van de instandhouding zoals in 2013 gerapporteerd, geeft aan dat er momenteel slechts 10% van de habitats in een gunstige staat van instandhouding verkeert en aldus de weg nog lang is¹⁵. Voor wat betreft de

¹⁴ Het gaat hier over een bedrag van ca. 200.000 euro voor de monitoring van soorten via samenwerking met externen (Informatie verkregen tijdens de toelichting van het INBO op de Werkcommissie Open Ruimte van de Minaraad van 5 juni 2014)

¹⁵ HR-Rapport, p. 34: "Van de 47 habitattypen scoren er globaal 5 gunstig (1140, 2160, 3140, 6110 en 8310), 4 matig ongunstig (2170, 3270, 6430 en 7220), en de overige habitattypen zeer ongunstig. Wanneer er gekeken wordt naar een werkelijke wijziging op het terrein (genuine change; aangeduid met +/-/-) gedurende de laatste 12 jaar, zijn 39 habitattypen stabiel (=) gebleven en 8 habitattypen er lichtjes op vooruitgegaan (+: 2190, 2330, 3110, 6110, 6120, 6210, 9120 en 91E0;

habitats beveelt de Minaraad aan om het traject betreffende de instandhoudingsdoelstellingen uit te voeren conform de genomen besluiten. In de komende zes jaren moet er betekenisvolle vooruitgang worden geboekt, op basis van maatregelen die effectief iets bijdragen. Hier zal onder meer ook de PAS (programmatische aanpak stikstofdeposities) relevant zijn, met name voor het reduceren van de stikstofdeposities en het uitvoeren van herstelbeheer om onder meer de bos- en heidehabitats in een gunstige staat te krijgen.

Het tijdspad voor het effectief realiseren van de doelstellingen zal in belangrijke mate afhangen van de beschikbare middelen. De Minaraad pleit er dan ook voor om in het kader van de opmaak van het Natura2000-programma de nodige budgetten te voorzien zodat er snel acties op het terrein genomen zullen kunnen worden.

[17] **Concrete maatregelen nodig met betrekking tot soorten.** Inzake de soorten dienen er, zo kan besloten worden op basis van de voorliggende rapportage¹⁶, extra inspanningen te worden genomen op beleidsniveau, aangezien veel soorten nog steeds achteruitgaan. Tot deze vaststelling kwam men ook bij het opmaken van de Rode Lijsten. Deze voor deze soorten geschikte habitats liggen ten dele ook buiten speciale beschermingszone, zodat er volgens de Minaraad ingezet moet worden op de opmaak van soortenbeschermingsprogramma's (SBP's¹⁷).

De Minaraad stelt echter vast dat de regelgeving over soortenbeschermingsprogramma's ondertussen vijf jaar oud is en dat er tot op heden slechts één enkel SBP goedgekeurd is, met name het Soortenbeschermingsplan Antwerpse Haven, van 23 mei 2014¹⁸. De Raad verneemt dat er momenteel een reeks andere SBP's voorbereid of opgemaakt worden¹⁹.

waarvan 6110 als nieuw te rapporteren habitat gunstig is beoordeeld, en de overige zeven habitattypen binnen de klasse U2 blijven)".

¹⁶ H.R.-Rapport, p. 36: "Van de 59 soorten scoren er globaal 9 gunstig, waarvan 3 amfibieën (Bastaardkikker, Europese meerkikker, Bruine kikker), 1 vis (Bittervoorn) en 5 vleermuizen (Laatvlieger, Baardvleermuis, Franjestaart, Gewone grootoorvleermuis, Gewone dwergvleermuis). Verder scoren er 9 matig ongunstig, 6 onbekend en de overige 32 soorten zeer ongunstig.". In het V.R.-rapport zijn worden er geen vergelijkbare, synthetiserende uitspraken gedaan.

¹⁷ Zie Soortenbesluit 2009, art. 1, 11°: "een programma van soortenbehoudsmaatregelen dat met name gericht is op het verkrijgen van de gunstige staat van instandhouding van een inheemse soort of een groep van soorten in het gebied waarop het programma van toepassing is"

¹⁸ Bij uittreksel gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad, 21 augustus 2014, p. 62.958.

¹⁹ De Raad verneemt dat er op dit moment wel ontwerpprogramma's beschikbaar zouden zijn voor Bruine eikenpage, Heivlinder, Argusvlinder, Beekprik, Rivierdonderpad, Kleine modderkruiper, Kwartelkoning, Grauwe kiekendief, Vleermuizen spp., Knoflookpad en Bever.

De Raad vraagt om de in opmaak zijnde soortenbeschermingsprogramma's met spoed goed te keuren en uit te voeren, en de opmaak van nieuwe programma's voor de Europees beschermde soorten op te starten.

8 Aanbevelingen m.b.t. transparantie, communicatie en overleg

- [18] **Transparantie in het proces van opmaak en totstandkoming.** De Minaraad verneemt dat de overleggroep slechts op minimale wijze betrokken werd bij het maken van de keuzes die aan de basis liggen van de nu voorgelegde rapporten. Dat deze keuzemomenten belangrijk zijn, blijkt op grond van het gegeven dat de implementatiemethode en beoordelingscriteria sterk geëvolueerd zijn in de periode 2007-2013. Gezien het principiële belang van de rapportage voor de beleidsvorming en voor de relatie met de Europese Commissie, is eerst een bespreking in de Wetenschappelijke Begeleidingscommissie (WBC) en daarna een bespreking in de overleggroep aangewezen. De Minaraad beveelt aan om bij toekomstige beslissingen inzake de monitoring-, verwerkings- en rapportageprocessen meer in te zetten op transparantie, communicatie en overleg.
- [19] **Over de evaluatie van de LSVI-tabellen.** Momenteel zijn er drie documenten beschikbaar die criteria oplijsten voor het bepalen van de lokale staat van instandhouding (op gebied van habitattypes²⁰, op gebied van habitatrictlijnsoorten²¹ en op gebied van vogelrichtlijnsoorten²²). Al deze documenten werden in 2010 onderworpen aan een toetsing door een Wetenschappelijke Toetsingscommissie. Dit resulteerde in een lijvig document²³ waarin kritische opmerkingen en aanbevelingen in verband met de LSVI-tabellen werden opgelijst. Over deze documenten ontstond ook op andere overlegmomenten heel wat discussie, die nog steeds voortduurt en in vele besprekingen aanwezig is. Ook werd tijdens verschillende overlegmomenten gevraagd om een update en bijstelling van deze documenten. Deze

²⁰ T'jollyn et al. (2009). Criteria voor de beoordeling van de lokale staat van instandhouding van de NATURA 2000-habitattypen, versie 2.0. Rapporten van het INBO (46). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel

²¹ Adriaens et al. (2008). Ontwikkeling van criteria voor de beoordeling van de lokale staat van instandhouding van de habitatrictlijnsoorten. Rapporten van het INBO 2008 (35). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel

²² Adriaens et al. (2008). Ontwikkeling van criteria voor de beoordeling van de lokale staat van instandhouding van de vogelrichtlijnsoorten. Rapporten van het INBO 2008 (36). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel

²³ Arcadis. (2010). Wetenschappelijke Toetsingscommissie (WTC) in het kader van de S-IHD instrumenten voor de Habitat- en Vogelrichtlijn. Beoordelingsnota.

werden immers opgemaakt in 2009 en ondertussen zijn nieuwe wetenschappelijke inzichten verworven.

Gezien het actuele gebruik van deze tabellen bij het beoordelen van een lokale staat van instandhouding, beveelt de Minaraad aan om deze zo snel mogelijk opnieuw te evalueren. De Minaraad beveelt daarbij aan om naast het werken met een wetenschappelijke toetsingscommissie, dit proces en de resultaten ook te bespreken in een wetenschappelijke begeleidingscommissie, zodat extra dialoog en overleg kan plaatsvinden.

De Minaraad beveelt ook aan om tijdens deze overlegmomenten duidelijk aan te geven welke de door Europa opgelegde elementen zijn en hoe deze door Vlaanderen werden geïmplementeerd. Aangezien de Natura 2000 gebieden en de gunstige staat van instandhouding en de monitoring ervan, ook de komende jaren van belang zullen zijn in het kader van de opmaak van de managementsplannen en het Vlaamse natuurbeleid, zal deze aanpak leiden tot een beter begrip en een groter maatschappelijk draagvlak.

[20] **Transparantie, duidelijkheid en communicatie als voorwaarde tot slagen.** Het instandhoudingsdoelstellingenproces is een langlopend, complex proces. Sinds de goedkeuring van de specifieke instandhoudingsdoelstellingen is er een tweede overlegfase gestart waarin een verdere vertaling naar te nemen acties en maatregelen op terrein, in combinatie met informatie- en sensibilisatiesacties voor "getroffenen" en (in)direct betrokkenen, wordt doorgevoerd.

De Minaraad vraagt blijvende aandacht voor het correct informeren van de betrokkenen en getroffen en over de manier waarop de specifieke instandhoudingsdoelstellingen tot stand zijn gekomen en hoe ze worden opgevolgd (transparantie over de monitoringsstrategie).

[21] **De nood aan communicatie en overleg slaat op meer dan op monitoring.** Aansluitend bij het voorgaande wijst de Minaraad er op dat er ook duidelijke communicatie nodig is met betrekking tot de totstandkoming van wetgeving in verband met instandhoudingsdoelstellingen en de samenhang tussen wettelijke regelingen terzake. Deze ontwikkelingen moeten geduid worden in het perspectief van het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen en vanuit het oogpunt hoe iedereen zijn steentje kan bijdragen (draagvlak).

Referentielijst

Adriaens et al. (2008). Ontwikkeling van criteria voor de beoordeling van de lokale staat van instandhouding van de habitatrictlijnsoorten. Rapporten van het INBO 2008 (35). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel

Adriaens et al. (2008). Ontwikkeling van criteria voor de beoordeling van de lokale staat van instandhouding van de vogelrichtlijnsoorten. Rapporten van het INBO 2008 (36). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel

Anselin, A., Devos, K., Vermeersch, G., Stienen, E., & T. Onkelinx (2013). Toelichting bij het opstellen van de rapportage in het kader van artikel 12 van de Vogelrichtlijn en status van vogelsoorten met instandhoudings-populatiedoelen en van typische vogelsoorten van Natura2000 habitattypes. Instituut voor Natuurbehoud, INBO

Arcadis. (2010). Wetenschappelijke Toetsingscommissie (WTC) in het kader van de S-IHD instrumenten voor de Habitat- en Vogelrichtlijn. Beoordelingsnota

Besluit van de Vlaamse Regering van 15 mei 2009 met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer (citeeropschrift: "het Soortenbesluit", BS 13/08/2009)

Louette, G., Adriaens, D., De Knijf, G. & D. Paelinckx (2013). Staat van instandhouding (status en trends) habitattypen en soorten van de habitatrictlijn (2007-2012). Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2013 (INBO.R.2013.23). Instituut voor Natuur en Bosonderzoek, Brussel.

T'jollyn et al. (2009). Criteria voor de beoordeling van de lokale staat van instandhouding van de NATURA 2000-habitattypen, versie 2.0. Rapporten van het INBO (46). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel

<http://bd.eionet.europa.eu/article17/reports2012>

http://bd.eionet.europa.eu/activities/Reporting/Article_12/Reports_2013/Member_State_Deliveries